

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025 (VNS 3/2021 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 4.6.2021.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- budjettineuvos Outi Luoma-Aho, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Teija Mikkola, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Virpi Vuorinen, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääsihteeri Vertti Kiukas, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Helsingin yliopisto
- Kansaneläkelaitos
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- Suomen Kuntaliitto
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Vanhustyön keskusliitto ry

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Julkisen talouden suunnitelman mukaan Suomen talouden kokonaiskuva poikkeaa koronavirus-tilanteen myötä merkittävästi siitä, mikä tilanne oli syksyllä 2019 vaalikauden kehystä asetettaessa. Hallituksen harjoittama elvyttävä finanssipolitiikka on tukenut kasvua ja työllisyyttä sekä estänyt tuotantokapasiteetin pysyvää menettämistä, mutta nostanut tilapäisesti kehyksen piiriin kuuluvia menoja.

Suunnitelman mukaan talouskasvu jää koronavirusepidemian seurauksena hitaaksi vuoden 2021 alussa, mutta alkaa nopeutua vuoden 2021 loppupuolella. Ennuste perustuu oletukselle, että koronavirusepidemiaan liittyvien tautitapausten ilmaantuvuus painuu matalalle tasolle kesään 2021 mennessä rajoitusten, rokotusohjelman edistymisen sekä taudin kulkuun liittyvän kausivaihtelun seurauksena. Bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan 2,6 prosenttia vuonna 2021, 2,5 prosenttia vuonna 2022 ja 1,5 prosenttia vuonna 2023.

Vuonna 2020 työttömyysaste oli 7,8 prosenttia. Työttömyysaste ei ennusteen mukaan alene vielä vuonna 2021, koska talous alkaa toipua vasta vuoden 2021 loppupuolella. Selvemmin työttömyyden ennustetaan laskevan vuosina 2022 ja 2023, kun talous toipuu epidemiasta ja rajoitustoimista. Vuonna 2022 työttömyysasteen arvioidaan olevan 7,2 prosenttia ja vuonna 2023 6,9 prosenttia.

Suunnitelman mukaan kehyksen liikkumatila ei mahdollista ennakoimattomien menomuutosten huomioon ottamista ja kaikkien hallituksen tarpeelliseksi katsomien uudistusten toteuttamista, joten hallitus on päättänyt korottaa kehystä 900 milj. euroa vuodelle 2022 ja 500 milj. euroa vuodelle 2023. Valiokunta pitää korotusta perusteltuna koronavirusepidemian vaikutusten hoitamiseksi ja talouden elpymisen tukemiseksi.

Lisäksi hallitusohjelman mukaiseen kehysääntöön sisältyvä poikkeusolojen mekanismi on käytössä vuosina 2021 ja 2022 mahdollistaen 500 milj. euroa vuodessa kertaluonteisiin menoihin. Koronaan liittyvät välittömät kustannukset, kuten rokotusmenot, katetaan kehyksen ulkopuolisina menoina kaikkina vuosina 2021—2023. Kehystason nostamisen yhteydessä hallitus on myös päättänyt menojen uudelleenkohdennuksesta, jossa eräitä kehysmenoja alennetaan pysyvästi 370 milj. eurolla vuodesta 2023 alkaen.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan määrärahataso on 15,9 mrd. euroa (lisäystä n. 0,2 mrd. euroa) ensi vuonna ja laskee kehyskauden lopussa noin 15,1 mrd. euroon. Suurimmat muutokset aiheutuvat suhdanneluonteisista tekijöistä sekä kehittämistoimista, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen kehittämisestä, sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten sähköisten asiakastietojärjestelmien kehittämisestä, terveydenhuollon kasvustrategiasta, pohjoismaisen työvoimapalvelun käyttöönotosta, perhe-eläke- ja perhevapaa-uudistuksesta sekä lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmasta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että julkisen talouden alijäämä pysyy mittavana kuluvana ja tulevina vuosina talouden elpymisestä huolimatta. Julkisyhteisöjen velka suhteessa BKT:hen

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp

nousee tänä vuonna 71,6 prosenttiin. Vuoteen 2025 mennessä velkasuhde nousee 75,6 prosenttiin. Valiokunta painottaa julkisen talouden menojen ja tulojen välisen rakenteellisen epätasapainon vähentämisen tärkeyttä, jotta voidaan välttää heikommassa asemassa oleviin kohdistuvat julkisen talouden sopeuttamistoimet.

Kuntatalous ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos

Koronavirusepidemia on vaikeuttanut myös kuntatalouden tilannetta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon lisätehtävien, kasvavan hoito- ja palveluvelan sekä vähentyneiden vero- ja maksutulojen vuoksi. Julkisen talouden suunnitelma sisältää lukuisia toimia, jotka vaikuttavat kehyskaudella ja sen jälkeen kuntatalouden ja perustettavien hyvinvointialueiden tuloihin ja menoihin.

Julkisen talouden suunnitelmassa kuntien tehtäviä ja velvoitteita lisäävät tai laajentavat toimenpiteet kompensoidaan kuntasektorille kunta-valtiosuhteessa kehykseen sisällytettyjen vaikutusarvioiden suuruusina. Valtio on myös sitoutunut korvaamaan kunnille koronasta aiheutuvat välittömät terveysturvallisuuden kustannukset hallituskauden loppuajan. Lisäksi koronapandemian hoito aiheuttaa kunnille hoito- ja palveluvelkaa, jonka korvaamiseksi on varattu julkisen talouden suunnitelmassa 450 milj. euroa. Valiokunta korostaa kuntatalouden tasapainon ja pitkäjänteisen rahoituksen merkitystä sosiaali- ja terveystalouden ja hyvinvointia edistävien palvelujen turvaamisen näkökulmasta.

Kuntien valtionavut vuonna 2022 ovat 13,1 mrd. euroa, josta peruspalvelujen valtionosuus on 7,9 mrd. euroa. Vuonna 2022 peruspalvelujen valtionosuuden taso on noin 240 milj. euroa suurempi kuin edellisenä vuonna varsinaisessa talousarviossa. Kehyskauden lopulla vuonna 2025 valtionavut ovat 4,7 mrd. euroa ja peruspalvelujen valtionosuus 2,3 mrd. euroa. Peruspalvelujen valtionosuuden aleneminen johtuu vuonna 2023 toteutettavasta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta. Uusina toimenpiteinä valtionosuutta kohdennetaan mm. seuloaohjelman laajennukseen 10 milj. euroa sekä lastensuojeluun 4,8 milj. euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos muuttaa julkisten menojen rakennetta. Uudistuksen tuoman rakenteisen muutoksen seurauksena budjettitalouden menojen taso nousee vuodesta 2023 alkaen noin 13,4 mrd. eurolla. Vuosia 2022—2025 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa on pyritty ottamaan huomioon uudistuksen keskeiset vaikutukset valtiontalouteen, tulevien hyvinvointialueiden talouteen sekä kuntatalouteen. Valiokunta korostaa, että suunnitelmassa esitetyt laskelmat ovat kuitenkin alustavia ja ne tulevat tarkentumaan julkisen talouden suunnitelman 2023—2026 valmistelun yhteydessä. Valiokunnan valtiovarainministeriöltä saaman selvityksen mukaan erityisesti kuntatalouden ja valtiontalouden rahoitusvastuiden laskentatekniikka valtionosuusmomentin osalta saattaa edellyttää tarkentamista.

Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen ICT-muutuskustannukset vuosien 2022—2025 osalta. ICT-muutuskustannuksiin kohdistetaan yhteensä noin 410 milj. euroa. Suunnitelman mukaan kuntien ICT-toiminnan sopeuttamisesta aiheutuvat muutuskustannukset käsitellään vuosia 2023—2026 koskevan JTS-valmistelun yhteydessä keväällä 2022. Lähtökohtana on, että kunnille uudistuksesta aiheutuvat muutuskustannukset korvataan kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta. Lisäksi suunnitel-

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp

massa tunnustetaan, että hyvinvointialueille tulee olemaan merkittäviä palkkaharmonisointikustannuksia. Valiokunta korostaa tarvetta arvioida ja tarkentaa sekä hyvinvointialueille että kunnille uudistuksesta aiheutuvia muutoskustannuksia ja muutoskustannusten tehokkaan kohdentamisen ohjausta.

Järjestöjen tuottamat palvelut

Valiokunta painottaa, että sosiaali- ja terveystalouden palveluja tuotetaan merkittävässä määrin veikkaus- ja pelituotoilla rahoitettavissa sosiaali- ja terveysalan järjestöissä, joiden toimintaa koronaepidemian aiheuttama tilanne on huomattavasti vaikeuttanut. Järjestöt tuottavat mm. kuntoutuksen, lastensuojelun, vanhustenhuollon, päihdehuollon ja kehitysvammahuollon palveluja sekä asumispalveluja. Järjestöjen tuottamat palvelut kohdistuvat usein haavoittuvimmassa asemassa oleviin henkilöihin. Järjestöt tuottavat myös palveluita, joilla voidaan vähentää työttömyyden pitkitymistä ja vähentää pysyvästi työvoiman ulkopuolelle ajautuvien työkäisten määrää. Järjestöjen toiminnalla on myös merkittävä sosiaalista hyvinvointia lisäävä ja osallisuutta vahvistava merkitys.

Julkisen talouden suunnitelmassa Veikkaus Oy:n tuloutuksen arvioidaan jäävän selvästi aiempaa tasoa alhaisemmaksi päättyen kehyskauden lopulla 624 milj. euroon, josta sosiaali- ja terveysministeriön osuus on 43 prosenttia eli 268,3 milj. euroa. Suunnitelman mukaan tuloutuksen laskua kompensoidaan 330 milj. eurolla vuonna 2022 ja 305 milj. eurolla vuonna 2023. Sosiaali- ja terveysministeriön osuus kompensatiosta on vuonna 2022 noin 143 milj. euroa ja vuonna 2023 noin 132 milj. euroa, jotka sisältävät 50 milj. euroa jakamattomien voittovarojen käyttöä. Kompensaation myötä avustustaso on noin 330—320 milj. euroa vuosina 2022—2023.

Valiokunta korostaa, että sosiaali- ja terveysalan järjestöjen palvelujen jatkuvuus ja toimintaedellytykset tulee turvata, mikä edellyttää veikkaus- ja pelituotoista riippumatonta rahoitusta. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että hallitus käynnistää välittömästi jatkotyön järjestöjen uuden pysyvän rahoitusmallin valmistelemiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että mielenterveyspalvelujen hoitoon pääsyn parantamiseen ja vanhuspalvelujen lainsäädännön kehittämiseen varataan kehyskaudella riittävät varat.

Tutkimusrahoitus

Suunnitelman mukaan osana puoliväliriihen uudelleenkehittämissä strategisen tutkimusrahoituksen valtuutta alennetaan edelliseen kehyspäätökseen verrattuna pysyvästi 25 milj. euroa ja Suomen Akatemian tutkimushankkeiden myöntämisvaltuutta 10 milj. euroa vuodesta 2023 lähtien. Valiokunta toteaa, että tutkimusrahoitukseen kohdistuvat leikkaukset vaikuttavat esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimustoimintaan, jota ovat aikaisempina vuosina vaikeuttaneet laitoksen budjettirahoitukseen kohdistuneet leikkaukset. Valiokunta kantaa huolta sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen tutkimuksen rahoituksen riittävästä ja pitää välttämättömänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksen ja päätöksentekoa palvelevan tutkimuksen rahoituksen riittävyys turvataan pitkäjänteisesti.

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 26.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Hanna Sarkkinen vas
varajäsen Anneli Kiljunen sd
varajäsen Jari Koskela ps
varajäsen Mirka Soinikoski vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp
Eriävä mielipide 1 /kok

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Olemme syvästi huolissamme hyvinvointiyhteiskunnan palveluiden tulevaisuudesta. Ilman kestävää julkista taloutta meillä ei ole maailman parasta peruskoulua, toimivia terveystalouksia, vanhustalouksia, varhaiskasvatusta, sujuvaa joukkoliikennettä sekä muita yhteiskunnan palveluita. Kestävä talous luo pohjan hyvinvointiyhteiskunnan palveluille. Hallitus on horjuttamassa vakavalla tavalla tätä pohjaa. Suomella ei ole suunnitelmaa velkaantumisen hillitsemiseksi. Hallitus sanoo sopeuttavansa kehysvaikutteisia menoja 370 milj. eurolla vuodesta 2023 alkaen, ja tällä palattaisiin vuonna 2024 kehystason alapuolelle. Käytännössä kestävyystiekartassa on kuitenkin sovittu, että koko sopeutustarve on seuraavan hallituksen vastuulla. Tämä on vastuutonta.

Mielenterveyspalvelut

Mielenterveyden ongelmat ovat suurin kansansairautemme ja yleisin syy työkyvyttömyyseläkkeelle, mutta silti sen hoito on täysin aliresursoitu ja mielenterveyspalveluihin on vaikea päästä ikäryhmään katsomatta. Mielenterveyspalveluihin pääsy oli jo ennen koronaa vaikeaa, ja koronapandemia on entisestään kärjistänyt tilannetta. Hallituksella on velvollisuus huolehtia ihmisistä ja heikossa asemassa olevista kriisin aikana. Kokoomus vaatii, että terapiatakuu tulee toteuttaa kiireesti nopean mielenterveyden hoitoon pääsyn mahdollistamiseksi. Terapiatakuu rakentaisi Suomeen tällä hetkellä puuttuvan tehokkaan mielenterveyshoidon perustason. Hoidon tarve tulisi arvioida välittömästi apua haettaessa ja hoito aloittaa kuukauden sisällä tästä. Terapiatakuun mukainen rakenteellinen uudistus mielenterveyden palveluihin on juuri nyt ajankohtainen. Se on osa kestävästä koronakriisin jälkihoitoa sekä työllisyyden vahvistamista. Terapiatakuulla turvataan kaikille yhdenvertaiset mielenterveyspalvelut.

Julkisen talouden suunnitelmassa ei ole kohdennettu varoja terapiatakuun toteuttamiselle, mikä on suuri pettymys ja mihin sosiaali- ja terveysjärjestöt kiinnittivät myös huomiota. Kokoomus vaatii hallitusta tarttumaan mielenterveyden hoitoon pääsyn ongelmiin jatkamalla välittömästi terapiatakuu-kansalaisaloitteen käsittelyä, osoittamaan sen toimeenpanon valmistelulle rahoitusta jo vuonna 2021 ja varmistamaan sille pysyvä rahoitus viimeistään vuonna 2022.

Koronakriisin aiheuttama hoitovaje

Koronakriisi on monin tavoin heikentänyt ihmisten hyvinvointia ja iskenyt etenkin niihin, jotka ovat valmiiksi haavoittuvassa asemassa. Hallituksella on velvollisuus huolehtia ihmisistä ja heikossa asemassa olevista kriisin aikana. Lapsiin, nuoriin, vanhuksiin, vähemmistöihin ja muihin tärkeisiin kohteisiin tulee panostaa nyt. 1990-luvun virheitä ei tule toistaa ja leikata heikoimmassa asemassa olevilta. Korona on kerryttänyt hoitovajetta, joka on erityisen suuri niillä alueilla, joita korona on kohdellut pahiten. Hallitus ei voi perustella kehysten ahtautta koronaan liittyvillä menoilla. Kaikki koronaan liittyvät menot on päätetty jo siirtää kehysten ulkopuolelle.

Veikkauksen tuloutuksen arvioidaan jäävän selvästi aiempaa tasoa alhaisemmaksi päätyen kehyskauden lopulla 624 milj. euroon, mikä vaikuttaa merkittävästi sosiaali- ja terveysalan järjes-

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp
Eriävä mielipide 1 /kok

töjen, tieteen, taiteen, kulttuurin, nuorison ja liikunnan toimintaedellytyksiin. Koronakriisin jälkihoito ei tule onnistumaan ilman järjestöjä, ja siksi niiden toimintaedellytyksistä on pidettävä jatkossakin huolta.

Hoitotakuu

Osana sosiaali- ja terveystalouden uudistamista hallitus esittää hoitotakuun kiristämistä nykyisestä vuoden 2023 aikana, mutta rahat sen kattamiseksi on täysin mysteeri. Hallitus on luvannut monia palveluiden laajennuksia ja uudistuksia, jotka aiheuttavat pysyvästi satojen miljoonien menoja, mutta niiden tasoa ei ole edes arvioitu — saati varattu kehyksistä varoja. Pitkän aikavälin tavoitteeksi on asetettava hoitotakuun kiristäminen, jotta voidaan turvata oikea-aikainen ja yhdenvertainen hoitoon pääsy. Myös suun terveydenhuollon palveluihin pääsyä on parannettava, sillä suun terveys on tärkeä osa ihmisen kokonaisterveyttä. Mielen- ja mielenterveyspalveluihin pääsy tulee turvata toteuttamalla myös kiireellisesti terapiatakuu. Palvelusetelit, ostopalvelut ja Kela-korvauksen nosto on otettava keinoiksi varmistaa hoitoon pääsy. Hoitohenkilökunta on ollut kovilla jo yli vuoden ajan koronakriisin hoidossa, ja työntekijöiden jaksamisen kannalta monituottajamallin hyödyntäminen on välttämätöntä ihmisten hoitoon pääsyn ja palvelujen saamisen turvaamiseksi.

Vanhustenpalvelut

Julkista taloutta ovat 2010-luvulla heikentäneet väestön ikääntyminen sekä ikäsidonnaisten menojen kasvu, ja nämä kehityskulut tulevat voimistumaan entisestään 2020-luvulla. THL on arvioinut, että 2020-luvun aikana sosiaali- ja terveystalouden palvelujen tarve kasvaa ikääntymisen vuoksi 1,2—1,3 prosenttia vuodessa. Jokaisen suomalaisen on voitava luottaa siihen, että saa ikääntyä arvokkaasti. Lisäisimme resursseja koti- ja omaishoitoon sekä muistisairaiden palveluihin ja varmistaisimme ammattitaitoisen ja osaavan henkilöstön saatavuuden kotihoidon puolelle. Hallitus on tarkoituksella unohtanut hoitajamitoituksen yhteydessä kotihoidon vanhukset. Panostaisimme myös ikääntyvien suomalaisten kuntouttamiseen, jotta yhä useammalla olisi pidempään terveitä ja toimintakykyisiä vuosia. Lisäksi vanhusten palveluiden ja kohtelun laillisuusvalvonnan tehostamiseksi oikeusasiamiehen toimistolle on varattava riittävät resurssit.

Julkisen talouden suunnitelmassa on huomioitu hoitajatarvetta lisäävä hoitajamitoituksen muutos, joka toteutettiin vanhuspalvelulain uudistuksen yhteydessä. Siinä ei kuitenkaan nähtävästi ole varauduttu vanhuspalvelulain toisen vaiheen toteuttamiseen, jonka kustannukset ovat arviolta noin 40 milj. euroa. THL huomautti lausunnossaan, että mitoitustuutoksen täysimääräinen toteutus saattaa osoittautua myös hoitajapulan vuoksi haastavaksi.

Henkilöstön osaaminen ja riittävyys sekä hyvän työelämän edellytykset vanhusten palvelujen eri muodoissa on varmistettava. Tarvitsemme lisää hoitajia ja muuta henkilöstöä turvaamaan ikäihmisten laadukkaat palvelut. Hoito- ja hoiva- alan ammattilaisten lisäämiseksi ja alalla pysymiseksi tarvitaan pitkäjänteinen suunnitelma, jossa huomioidaan mm. koulutustarpeet ja työperäisen maahanmuuton lisääminen.

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp
Eriävä mielipide 1 /kok

Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus

OECD:n ennuste terveydenhuollon kustannusten kasvusta hallituksen sosiaali- ja terveyspalvelujen rahoitusmallilla johtaa siihen, että Suomessa yksityisen rahoituksen osuus kaikesta sote-rahoituksesta lisääntyy. Saman aikaisesti ei ole oletettavissa, että väestön Suomessa vanhetessa palvelutarve vähenisi. Samalla ero julkisen terveydenhuollon ja yksityisen terveydenhuollon palvelujen käyttäjien välillä syvenee, mikä on vastoin uudistuksen tavoitetta lisätä yhdenvertaisuutta ja vähentää terveyseroja. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamisen taloutta vahvistavasta vaikutuksesta hallitus antaa harhaanjohtavan kuvan. Hallitus väittää, että uudistus vahvistaa julkista taloutta 400 milj. euroa vuoteen 2030 mennessä. Hallitus ei ole kuitenkaan huomionnut riittävästi maakuntamallin aiheuttamia muutuskustannuksia, jotka lisäävät sosiaali- ja terveyspalvelujen menoja vuoteen 2031 asti. Keskeiset muutuskustannukset ovat ICT-investoinnit ja noin 175 000 työntekijän siirtyminen uuden työnantajan palvelukseen sekä heidän palkkojensa harmonisointi. Näiden kahden tekijän yhteisvaikutus voi olla jopa neljä miljardia euroa vuoteen 2030 mennessä, mikä vaarantaisi tulevien hyvinvointialueiden ja samalla koko sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistuksen rahoitus pohjan.

Hallituksen esityksen seurauksena sosiaali- ja terveydenhuollon menot kasvavat voimakkaasti. Yhdistettynä julkisen talouden haasteisiin yhtälö on kestävä. Esitetty hallituksen sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus todellisuudessa syventää kestävyysvajetta.

Tutkimus ja tiede

Esitetty rahoitusmalli veisi pohjan yhdenvertaiselta erikoissairaanhoidolta ja heikentäisi merkittävästi koko Suomen erikoissairaanhoidon järjestelmää. Suomen johtavaan ja ainoaan laajasti kansainvälisellä tasolla toimivaan yliopistosairaalaan HUSiin kohdistuva rahoitusleikkaus vaikuttaisi koko maahan: ihmisten hoitomahdollisuuksiin ja lääketieteen tutkimukseen. HUSin lausunnon mukaan valtion terveydenhuollon opetukseen ja tutkimukseen kohdistama rahoitus on riittämättömällä tasolla ja edellyttää pikaista korjaamista, jos Suomessa halutaan jatkossakin pitää yllä korkeaa lääketieteellisen hoidon tasoa. Erityisen syvä huoli koskee tällä hetkellä sote-uudistusta, jossa opetusta ja tutkimusta ei ole huomioitu käytännössä lainkaan. Hallituksen sote-esityksestä puuttuu kokonaan aikaisemmissa laeissa ollut määritelmä viidestä yliopistosairaalaista ja niitä koskevista sääöksistä sekä niiden rahoituksesta. Tämä puute näkyy myös JTS:n osalta. Tämä puute vahingoittaa pahimmassa tapauksessa peruuttamattomasti lääketieteen tutkimuksen ja opetuksen toimintamahdollisuuksia, joiden varaan erityisesti Suomen erinomainen erikoissairaanhoido rakentuu.

Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän toiminnan käynnistämiseen on vuodelle 2022 varattu 47 milj. euroa. HUSin mukaan se on riittämätön kattamaan kustannukset, joita valmistelussa syntyy. HUSiin ja muihin yliopistosairaaloihin kohdistuu entistä enemmän uudenlaisia ja laajempia odotuksia. Julkisten tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopanostusten (TKI) leikkaaminen nakertaa innovaatiotoimintaa, mikä heijastuu pitkällä tähtäimellä Suomen kilpailukykyyn ja jo heikkoon talouskasvuun.

Jos TKI-menojen lisääminen on hallituksen keskeinen keino talouskasvun aikaansaamiseksi, miksi se ei sitten priorisoinut menoja niin, että TKI-panostuksia olisi lisätty, ja miksi hallitus ha-

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp
Eriävä mielipide 1 /kok

luaa leikata tieteeltä? Ei velkakehitystä voi hoitaa niin, että ilman mitään päätöksiä vain oletetaan talouden kasvavan ennusteita nopeammin.

Kunnat

Sosiaali- ja terveystalouden uudistuksesta huolimatta kuntien menoihin kohdistuu kovia kustannuspaineita. Julkisen talouden suunnitelmassa linjataan, että vuonna 2023 kuntien perustalouden valtionosuutta leikataan kevään 2021 kehysriihessä päätetyllä 24 miljoonalla eurolla ja yhteensä kuntien valtionosuusrahoitusta lisätään noin 50 miljoonalla eurolla. Julkisen talouden suunnitelman 2022—2025 kuntapäätökset osoittavat, että valtio ei pysty rahoittamaan kaikkia hallitusohjelman uudistuksia ja sitoumuksia ilman, että se joutuu koskemaan myös kuntien perusrahoitukseen. Erityisen suurta huolta kannamme asiantuntijoiden tapaan kuntien sivistystoimen vaarantumisesta. Kuntien ja perustettavien hyvinvointialueiden uudet ja laajenevat tehtävät ja niiden kustannusvaikutukset vuosina 2022—2025 muodostuvat asteittain voimaan tulevista, osin jo päätetyistä ja osin vielä valmistelussa olevista uudistuksista, kuten 0,7:n hoitajamitoituksesta ja lastensuojelun henkilöstömitoituksesta sekä vuonna 2023 voimaan tuleviksi tarkoitetuista hoitotakuun kiristämisestä, kotihoidon ja omaishoidon sekä vammaispalvelujen lainsäädännön uudistamisesta. Kuntaliitto suhtautuu lausunnossaan epäillen laajenevien tehtävien kustannusvaikutusten arviointien realistisuuteen. On myös huomattava, että sosiaali- ja terveysalan lähes kaikkia ammattiryhmiä koskeva työvoimapula ja hyvinvointialueiden tulevan henkilöstön palkkaharmonisointi vaikuttavat toteutuvia kustannuksia kohottavasti.

Koronapandemian hoito aiheuttaa kuntakentällä koko ajan myös mittavaa hoito- ja palvelueläkä. Eniten koronasta kärsineillä alueilla koronakorvauksia ei ole ohjautunut oikeudenmukaisella tavalla, ja näillä alueilla myös hoitovelkaa on kertynyt eniten. Eniten koronasta kärsineiden alueiden tilanne tulee huomioida rahoituksessa.

Sosiaali- ja terveystalouden rahoitus

Kustannusten noustessa myös kokonaisverotus uhkaa nousta. Hallituspuolueet ovat havitelleet maakuntaverosta paikkaajaa maakuntasote-esityksensä vakaviin valuvikoihin. Edes parlamentaarinen maakuntaverokomitea ei suositellut veron käyttöönottoa. Veronkiristykset kohdistuisivat jo ennestään kireään työn ja eläkkeiden verotukseen. Työn verotuksen kiristäminen on isku myös työllisyydelle ja talouden kasvulle sekä jo ennestään tiukoilla olevien suomalaisten ostovoimalle. Hallituksen oman laskelman mukaan sosiaali- ja terveystalouden uudistus lisäisi kumulatiivisesti kustannuksia seuraavan 15 vuoden ajan eli 2030-luvun puoliväliin asti. Samaan johtopäätökseen päätyy myös talouspolitiikan arviointineuvosto. Arviointineuvoston mukaan hallituksen esityksessä ei ole tuotu esiin uudistuksen vaikutuksia julkisen talouden kestävyYTEEN.

Asiantuntijakuulemisten perusteella hallituksen esitykseen sisältyvät keskeiset pitkän aikavälin kannustinelementit pikemminkin kannustavat menojen lisäämiseen. Esityksen keskeinen pitkän aikavälin kustannuskasvua hillitsevä mekanismi on kustannusjarru, jolla huomioidaan palvelutarpeen kasvavasta rahoitustarpeesta vain 80 %. Tosiasiassa valtio sitoutuu korvaamaan hyvinvointialueille kaikki toteutuneet kustannukset huolimatta siitä, ylittyikö budjetti vai ei. Tuleva rahoitus taas perustuu toteutuneisiin kustannuksiin, mikä kannustaa lisäämään menoja.

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp
Eriävä mielipide 1 /kok

Julkisen talouden tulot ja menot eivät ole riittävällä tavalla tasapainossa, ja velkaantuminen jatkuu julkisen talouden suunnitelman mukaan koko 2020-luvun. Nykyisillä valtiontalouden päätöksillä ja väestörakenteella Suomen valtionvelka ajautuu ennen pitkää räjähtävän kasvun uralle. Tällä olisi erittäin vakavia talouden luottamusta, hyvinvointia ja turvallisuutta heikentäviä vaikutuksia.

Kokoomus vaatii, että terapiatakuun käyttöönoton valmisteluun on varattava rahoitus vuonna 2021 ja pysyvä rahoitus vuodesta 2022 lähtien.

Kotihoidon parantamiseen ja ammattitaitoisen ja osaavan henkilöstön turvaamiseen ja omaishoidon kehittämiseen varataan riittävät resurssit.

Tieteen ja tutkimuksen rahoitusleikkaukset perutaan, yliopistosairaaloiden rahoitus turvataan ja TKI-rahoituksen pitkäkestoinen rahoitus saatetaan uudelleen nousevalle kasvu-uralle.

Koronasta pahiten kärsineet alueet huomioidaan koronakorvausten ja hoitovelan kustannusten korvaamisessa oikeudenmukaisesti näille kunnille.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 26.5.2021

Mia Laiho kok
Anna-Kaisa Ikonen kok
Pia Kauma kok

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp
Eriävä mielipide 2 /ps

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Yleistä

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää tärkeänä, että julkisen talouden suunnitelma antaa to-tuudenmukaisen kuvan lähivuosien todennäköisestä talouskehityksestä ja sisältää uskottavat kei-not, joilla asetettuihin tavoitteisiin päästään. Käsittelyssä oleva julkisen talouden suunnitelma kuitenkin perustuu asiantuntijalausunnoistakin ilmenevällä tavalla ylioptimistisiin odotuksiin muun muassa työllisyyskehityksen suhteen eikä sisällä konkreettisia keinoja valtiontalouden ja kuntatalouden tervehdyttämiseksi ja niitä jo vuosikymmeniä vaivanneen alijäämän saamiseksi kuriin.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä yhtyy muun muassa Elinkeinoelämän Keskusliiton ja Suo-men Yrittäjien asiantuntijalausunnoissa esitettyyn huoleen siitä, että hallitus on tosiasiallisesti luopunut hallitusohjelmassa asetetuista, työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavista tavoitteistaan, ja nykyisellään hallituksen tavoite 80 000 uudesta laskennallisesta työpaikasta perustuu pitkälti toiveajatteluun. Työllisyystavoitteen toteutuminen edellyttää konkreettisia toimenpiteitä, joita julkisen talouden suunnitelma ei sisällä.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää huolestuttavana hallituksen toimintamallia, jossa kulu-van hallituskauden aikana kehyksistä ei pidetä kiinni, vaan törsätään kuin viimeistä päivää, ja säästökuuri alkaa vasta vuonna 2023, jolloin eräitä kehysmenoja alennetaan pysyvästi 370 mil-joonalla eurolla. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikki sopeutustoimet jäävät seuraavalle eduskuntakaudelle ja seuraavan hallituksen vastuulle.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jakaa muun muassa Akavan asiantuntijalausunnosta ilmene-vän huolen siitä, että valtiontalouden alijäämä on jatkunut jo 12 vuoden ajan ja kuntatalous on vii-meisen 24 vuoden aikana ollut 22 kertaa alijäämäinen. Julkisen talouden suunnitelmasta ilmenee, että sekä valtio että kunnat ovat alijäämäisiä joka vuosi kuluvalle viisivuotiskaudella. Valtionta-louden alijäämä venyy siten ainakin 17 vuoden mittaiseksi, jos suunnitelmassa pysytään. Valio-kuntaryhmä katsoo, että julkisen talouden suunnitelman tulisi sisältää keinot valtiontalouden ter-vehdyttämiseksi ja jatkuvan alijäämän saamiseksi kuriin.

Kuntatalous ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos

Julkisen talouden suunnitelman mukaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan määräraha-taso on 15,9 miljardia euroa ensi vuonna ja laskee kehyskauden lopussa noin 15,1 miljardiin eu-roon. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä huomauttaa, että sote-uudistuksen asiantuntijakuule-misissa on käynyt ilmi, ettei sote-uudistus vähennä palveluiden järjestämisestä aiheutuvia kustan-nuksia nykytasoon verrattuna, vaan kustannustaso uhkaa kasvaa nykyisestä erityisesti mittavat muutoskustannukset huomioiden. Myös väestön vanheneminen aiheuttaa kustannusten kasvupai-neita, joten säästöjä tuskin on saavutettavissa ilman merkittäviä heikennyksiä nykyiseen palvelu-tasoon verrattuna.

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp
Eriävä mielipide 2 /ps

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä huomauttaa, että asiantuntijalausunnoissa on todettu hoito- ja palveluvelan korvaamiseksi varatun 450 miljoonan euron yhteissumman olevan tarpeeseen nähden riittämätön ja korvausten saaminen EU:n elpymisvälineestä kuulostaa vähintäänkin epävarmalta. Kun kuntien valtionosuutta leikataan vuodesta 2022 alkaen pysyvästi myös ns. kikyvähennyksellä, joka pienentää kuntien peruspalveluiden ja opetustoimen valtionosuusrahoitusta vuosittain yhteensä noin 250 miljoonalla eurolla, kuntatalouteen kohdistuu tarkastelujakson lopulla merkittäviä säästö- ja leikkauspaineita. Kuntaliitto on huomauttanut, että julkisen talouden suunnitelma ei sisällä toimia, joiden tavoitteena olisi vahvistaa kuntataloutta. Parhaimmillaankin uudistukset pitävät kuntatalouden neutraalina lisäämällä esimerkiksi tuloja kasvaneiden kustannusten verran. Lisäksi uudistusten vaikutus yksittäisiin kuntiin on hyvin vaihtelevaa. Sote-uudistus poistaa kunnilta voimakkaasti kasvaneen kustannuserän, mutta se ei korjaa rakenteellista tulojen ja menojen epätasapainoa, minkä lisäksi sen vaikutukset kuntien tulevaan veropohjaan ja menopaineisiin ovat hyvin epävarmat.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä muistuttaa, että osana sote-uudistusta kunnallisverotukseen kohdistuu 13,26 prosenttiyksikön kaavamainen leikkaus, vaikka sote-menojen prosentuaalinen osuus kuntien budjetista vaihtelee merkittävästi. Tämä leikkaus uhkaa ajaa taloudelliseen ahdinkoon ne kunnat, joissa sote-menojen suhteellinen osuus budjetin kokonaissummasta on ollut tähän mennessä pieni. Valiokuntaryhmä katsoo, että rahoitusmallia olisi korjattava siten, ettei kunnilta viedä sote-uudistuksen yhteydessä niiden todellisia sote-menoja suurempaa osuutta kunnallisverotuloista.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä nostaa esiin HUSin asiantuntijalausunnosta ilmenevän todellisen ongelman, jota sote-uudistus ei korjaa: terveydenhuollon rahoitus on Suomessa jo lähtökohtaisesti riittämättömällä tasolla erityisesti verrattuna muihin Pohjoismaihin. OECD:n aineiston mukaan Suomen terveydenhuollon kokonaiskustannus asukasta kohti on 4 578 euroa, joka on alhaisempi kuin kaikissa muissa Pohjoismaissa. Terveydenhuollon käyttötalousmenojen osuus Suomen bruttokansantuotteesta (BKT) oli OECD:n mukaan v. 2018 noin 9,0 %, kun Ruotsissa vastaava luku oli 10,9 %, Norjassa 10,0 % ja Tanskassa 10,1 %.

Valiokuntaryhmä jakaa HUSin esiin nostaman huolen siitä, että mikäli sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusta ei lisätä, tulee tämä vaarantamaan vakavasti sote-uudistuksen toimeenpanon onnistumisen. Jos oletuksena on OECD:n ennuste terveydenhuollon kustannusten kasvusta, johtaa sote-uudistuksen mukainen ehdotettu rahoitusmalli siihen, että Suomessa yksityisen rahoituksen osuus kaikesta sote-rahoituksesta tulee lisääntymään. Samanaikaisesti ei ole oletettavissa, että väestön Suomessa vanhetessa palvelutarve vähenisi. Samalla ero julkisen terveydenhuollon ja yksityisen terveydenhuollon palvelujen käyttäjien välillä syvenee, mikä on vastoin uudistuksen tavoitetta lisätä yhdenvertaisuutta ja vähentää terveyseroja.

Tutkimusrahoitus

Kehystason nostamisen yhteydessä hallitus on myös päättänyt menojen uudelleenkohdennuksesta, jossa eräitä kehysmenoja alennetaan pysyvästi 370 miljoonalla eurolla vuodesta 2023 alkaen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää leikkauskohteita huonosti valittuina ja toteaa, että Helsingin yliopiston asiantuntijalausunnosta ilmenevällä tavalla Euroopan komissio on osana EU-ohjauksjaksoa pyytänyt toistuvasti Suomea maakohtaisissa suosituksissaan lisäämään tutkimus- ja

Valiokunnan lausunto StVL 13/2021 vp
Eriävä mielipide 2 /ps

kehitysinvestointeja sekä vahvistamaan terveys- ja sosiaalipalvelujen osaamisvajetta ja sen resilienssiä. Investoinnit jäävät Suomessa edelleen alle EU:n keskiarvon niissä investointiluokissa, jotka eniten tukevat tuottavuuden kasvua, kuten investoinnit laitteisiin ja henkiseen omaisuuteen. Komission mukaan tämä voi rajoittaa Suomen pitkän aikavälin kasvupotentiaalia ja heikentää sen kilpailukykyä ja elpymistä.

Lopuksi

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää valitettavana, että hallitus on käytännön toiminnallaan osoittanut olevansa kiinnostuneempi toisten EU-jäsenmaiden elvyttämisestä kuin kotimaan talouden ja työllisyyden hoitamisesta kuntoon. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, ettei julkisen talouden suunnitelma sisällä uskottavia toimia työllisyyden parantamiseksi ja julkisen talouden alijäämän leikkaamiseksi, vaan julkistaloutta vahvistavien toimien loistaessa poissaolollaan velkaantumisen jatkuu myös koronavaiheen jälkeen. Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä pysyy mittavana ja velkasuhde jatkaa kasvuaan koko kuluvan vuosikymmenen. Hallitus ei siis pääse tavoitteeseensa julkisen velkasuhteen taittamisesta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 26.5.2021

Kaisa Juuso ps
Minna Reijonen ps
Jari Koskela ps